

Klassiek recensie

Het ‘Viotti-effect’: een concertgebouw vol jongeren

Nederlands Philharmonisch Orkest
Mahler
★★★★★

De zee aan fietsen voor het Concertgebouw bewees het: jongeren in de zaal. En niet zo’n klein beetje. Niet voor een popconcert – al werd er na afloop flink gejoeld en gefloten – maar voor Lorenzo Viotti die een symfonie van Mahler dirigeerde. Zijn eerste in Nederland.
Er is al veel gesproken over dit ‘Viotti-effect’. De nieuwe chef-dirigent van het Nederlands Philharmonisch Orkest (NedPhO) werkt als een magneet op jongeren die zelden of nooit een klassiek concert bijwonen. Met behulp van een uitgekende introductiecampagne, en met optredens in talkshows staat het Viotti-merk in korte tijd voor jong,

Het NedPhO was in topvorm, hoorbaar blij en ingenomen met zo’n magnetiserende chef

avontuurlijk, snel en dynamisch. Voor iets waar je per se bij wilt zijn.
Een stampvol Concertgebouw dus op zaterdagavond. Zo vol dat het gebouw er zelf ook weer aan moest wennen. Het duurde even voordat iedereen zijn plekje had gevonden, waardoor het concert tien minuten te laat begon. Zeventig minuten geconcentreerd en aandachtig luisteren later was er dus dat gejoel en gefluit. Geluiden die je eerder in Paradiso verwacht.
Viotti beloonde dat enthousiasme met een toegift. Ook al zo’n nieuwerwets Viotti-dingetje, want orkesten hier geven nooit een toegift. En die toegift was ook nog eens een hele bijzondere. Het hele orkest ging staan, waarna alleen een deel van de strijkers begon te spelen. Alle andere musici zongen op die begeleiding het *Ave verum corpus* van Mozart.
Zingende orkestmusici, geweldig. Bij repetities laat Viotti zijn musici

vaker een frase zingen, zodat ze die beter voelen in hun lijf. Wat een bijzonder moment was dit, slagwerkers en trombonisten die de breekbare melodie van Mozart zongen. En ook nog eens heel goed. Onvergetelijk.
Onvergetelijk was ook Viotti’s omgang met Mahlers *Vijfde symfonie*. Het NedPhO heeft onder de voorgangers van Viotti – Hartmut Haenchen en Marc Albrecht – heel wat Mahlermeters gemaakt. Maar ook voor deze orkestroutiniers zal Viotti’s aanpak uitermate verrassend zijn geweest.
De nieuwe chef sprak de zaal vooraf toe. “Mahler 5 in het Amsterdamse Concertgebouw! No pressure”, zei hij ironisch, doelend op de grote Mahler-schoenen waarin hij hier moest stappen. Hij was zich bewust van het feit dat velen in de zaal de symfonie al vaak hoorden, maar voor al die nieuwelingen legde hij graag nog het een en ander uit.
En toen begon de trompet uit zichzelf aan zijn beginmotief, Viotti liet hem begaan. Hetzelfde deed de dirigent bij de overgang van het *Adagietto* naar het laatste deel – hij gaf niets aan, de hoorn begon als vanzelf te spelen.
Tussen die vrijgelaten trompet en hoorn ontrolde zich een symfonie zoals je die maar zelden hoort. Boordevol ongewone details, opzweepende climaxen, maar ook vol subtiele verstillen. De magnifieke aarzelingen in het Weense walsritme, een melodie die als een klatrend helder kolkje wegstroomt in een afvoerputje, gemene pizzicati, een komisch toefje fagot.
Je keek je oren uit in deze gespierde uitvoering vol scherpe contrasten. Het NedPhO was in blakende topvorm, hoorbaar blij en ingenomen met zo’n magnetiserende chef.

Peter van der Lint

Herhaling vandaag. Er zijn nog een paar kaarten.

Lorenzo Viotti zweep het Nederlands Philharmonisch Orkest op in zijn eerste Mahler-symfonie in Nederland. FOTO MELLE MEIVOGEL

Fotografie interview

Jeroen Hofman fotografeert vanuit een hoogwerker. Hij portretteerde ook de Waddeneilanden op die manier. Het effect: de natuur en wat de mens daarmee doet in een kijkdoo.

En altijd die kaarsrechte horizon

Eline Crijns

De hoogwerker is uitgetrokken tot een hoogte van twintig meter. De wind op de Wadden doet het bakje waarin fotograaf Jeroen Hofman op enkele hoogte staat, soms wel een meter uitslaan. Toch maakt hij geen haast om snel af te drukken. Hij wacht. Hij wacht op het moment dat alles voor zijn lens samenvalt met het beeld dat hij voor ogen heeft: de stand van de wolken tegen de blauwe lucht, de lichtval en de schaduwen op de grond.
Hofman fotografeert vanuit een uniek perspectief. Hij kiest voor zijn camerastandpunt een hoogte onder de vogels, waar je de mensen niet meer kunt verstaan. Zo ontstaat door de lens een venster waarin de horizon het beeld precies halverwege doorsnijdt. “Ik kijk door mijn oogharen naar een landschap om te zien wat de vlakverdeling is, hoe de vormen en de lijnen lopen”, zegt de fotograaf. Het resultaat is een kijkdooeffect waarbij voor- en achtergrond even ver weg lijken. Zijn foto’s, afgedrukt op metersgroot formaat, zijn nu te zien in Fotomuseum Den Haag.

Pasteltinten

Alle vijf eilanden komen aan bod in *Eiland*, Hofmans eerste solo-expositie: in pasteltinten het wad, het strand, de lucht en de zee, de frissgroene weilanden en dijken met schapen, maar ook de donkerte van het bos. Weinig mensen. En altijd die kaarsrechte horizon, halverwege het beeld. Gebruikelijker is het om de horizon op tweederde te houden, maar Hofman vindt de lucht net zo belangrijk als de aarde.
“Wat je niet aan de beelden afziet, is de weg ernaar toe”, zegt de fotograaf. Met een gehuurd Boels-oranje wagentje met daarop

een hoogwerker, toog hij een paar jaar geleden op de boot naar Texel. “Ik ging er in eerste instantie heen om foto’s te maken voor een vriendin die er door haar ziekte niet meer naartoe kon. Ze wilde het eiland van haar jeugd nog eens zien.”
Hofman was al snel getroffen door het landschap van de Wadden: “Het is hard en onverbiddelijk. Ruig. Ik ga graag ergens helemaal in op en hou ervan terug te keren om te kijken hoe het licht of het seizoen een

‘In landschappen kun je meerdere keren verdwijnen, op de eilanden vergat ik de tijd’

omgeving heeft veranderd. In landschappen kun je meerdere keren verdwijnen. Ik vergat op de eilanden de tijd helemaal. Ongemerkt stond ik eens viereneenhalf uur in dat bakje.”
Voordat de fotograaf ergens zijn wagentje opstelt, gaat hij op onderzoek uit: kijken of de hoogwerker op een stabiele ondergrond kan staan. Modder en grind zijn levensgevaarlijk. Op Vlieland moest hij ontzet worden door een fourwheeldrive toen zijn wagentje vastzat in het slik. Ook heeft de accu het weleens begeven waardoor het bakje niet meer omlaag kon. Toch ervaart Hofman controle in zijn manier van werken. “Met een drone zou ik dat minder hebben. Het idee dat je peperdure camera wegvliegt. Bovendien kan een drone niet het beeld maken zoals ik het maak.”
“Als ik beneden sta, weet ik exact wat ik boven aantref. Dat is een kwestie van intuïtie, maar ook van voorbereiding. Ik bekijk landkaarten en Google Earth. Ik bepaal op welk uur van de dag ik ga en schat in hoe het licht zal zijn. Vroeger moest ik de helft van de tijd mijn opstelling

aanpassen, nu gaat het nog maar een op de negen keer mis.” Je moet geen hoogtevrees hebben, beaamt Hofman en het weerbericht is belangrijk. “Ik sta de hele dag op en neer te wiegen; wind is er altijd.”
Werken vanuit het bakje vergt geduld. En concentratie. De motor die het gevaarte in de lucht houdt, blijft continu draaien, maar op het moment van afdrukken moet die uit, om te voorkomen dat trillingen het beeld verstoren. Hij controleert het resultaat meteen. “Soms sta ik te joelen van vreugde in mijn bakje.”

Stip op de horizon

Exposeren in Fotomuseum Den Haag was voor Hofman een stip op de horizon. “Met mijn studiegenoten van de fotoacademie in Den Haag (KABK) was ik twintig jaar ge-

Boven: Safehouse
Vlieland. Midden: het wad
bij Ameland. Onder:
Arrival Ameland.

‘Soms sta ik te joelen van vreugde in mijn bakje’

leden bij de opening van het museum en toen zei ik al dat ik hier ooit wilde hangen. Het voelt nu alsof ik op de top sta.”

“Mijn ouders waren er niet zo heel happig op het feit dat ik naar de fotoacademie ging. Wel gaven ze mij mijn eerste camera, een Hasselblad. Er gaat bij wijze van spreken geen dag voorbij waarop mijn moeder vraagt of ik nog voldoende opdrachten heb. Inmiddels kan ik leven van de print verkoop van mijn werk, maar dat heeft lang geduurd”, vertelt hij.

Feedback op zijn werk heeft een belangrijke rol gespeeld in zijn ontwikkeling als fotograaf. “Soms moet ik even kauwen op kritiek, maar mijn werk wordt er wel beter van.” Toen hij hoorde dat zijn foto’s van oefenterreinen van het leger en de brandweer gelaagdheid misten, fotografeerde hij die plekken opnieuw. Eerst vanaf een ladder, maar al snel vanuit een hoogwerker, zodat je kon zien waar die terreinen liggen in het landschap. Het resultaat was de goed ontvangen serie *Playground* waarvoor hij in 2009 een Zilveren Camera kreeg.

Stadsparken

Hofman vervolgde zijn werkwijze vanuit de hoogwerker met een serie over stadsparken. In *Park* (2018) wordt zichtbaar hoe de publieke ruimte gebruikt wordt. Anders dan in de Waddenserie wemelt het in de parkfoto’s van de mensen. Hofman: “Ze letten helemaal niet op mij. Ik heb in de hoogwerker een oranje hesje aan en een helm op, waardoor ze denken dat ik van de gemeente ben.” Wel stond er zo nu en dan een boa onder aan zijn hoogwerker. “Ik kondigde nooit aan dat ik met mijn hoogwerker een park in ging. Vragen om vergiffenis is makkelijker dan vragen om een vergunning,” stelt Hofman. “Op een gegeven moment wilde ik weg uit dat gedoe. De eilanden waren een verademing.”

Expositie **Eiland** van Jeroen Hofman in Fotomuseum Den Haag t/m 19 juni 2022. **Fotoboek Eiland** van Jeroen Hofman, 200 blz, uitgever Hannibal Books.

Theater recensie

Veel bekende onvrede in een vlotte Fortuyn

Toneelgroep Jan Vos
Fortuyn, Opstand aan de Maas
★★★★

Ze hebben het maar knap lastig met hun leven, de gewone Rotterdammers in *Fortuyn, Opstand aan de Maas*. Mannen als ex-bokser Cor met het te korte lontje en een juist verre van vechtlustig zoontje. De goed geïntegreerde Rashid, die als homo in eigen kring niet geaccepteerd wordt. De voorheen nog ambitieuze maar in de WAO belande leraar Arnold. En haven-onderhoudsmonteur Redouan wiens zoon volledig uit koers is geraakt.

En dan is er plots die andere Rotterdammer, die Pim Fortuyn, die zegt wat hij denkt en doet wat hij zegt. Dat is taal die de een verstaat en de ander niet wil horen. Man, ga in godsnaam bij de operette werken, verzucht PvdA-politica Ans en Redouan voelt de afkeer van zijn Marokkaanse afkomst op zich afkomen. Maar Cor en Arnold laten zich meesleuren in het avontuur. De een als bodyguard van Fortuyn, de ander als oprichter van Leefbaar Rotterdam.

Het bijzondere van dit nieuwe stuk van Tjeerd Bischoff bij Toneelgroep Jan Vos, is dat het titelpersoonage afwezig blijft. Behalve in een enkel geluidsfragment is hij niet te zien of horen. Schrijver Bischoff en regisseur Jeroen van den Berg hebben zich vooral gericht op het schetsen van het sociaal-politieke klimaat, waarin de opkomst van Fortuyn zo kon zinderen en zijn sporen tot op heden kon nalaten.

Lijkt aanvankelijk het stuk uit losse figuren te bestaan, die zich per-

soonlijk met hun sores tot het publiek richten, langzaamaan verknoepen hun levens zich met elkaar. Zo trekt Bischoff het publiek heel knap een maatschappelijk patroon in, waarin meningen en vooroordelen welig tieren en waar overduidelijk slecht naar elkaar geluisterd wordt.

Dat het typisch Rotterdamse aan dit stuk een bredere betekenis heeft, sijpelt wel tussen de regels door. Geestig vaak in zinswendingen, taalgebruik, beeldvorming of een subtiële verwijzing naar Ad Melkert destijds. Een nieuwe of onverwachte kijk levert *Fortuyn* echter niet op. De open en onbevengende blik, waar schrijver en re-

De levens van de losse figuren verknoepen zich langzaamaan met elkaar

gisseur op hopen bij het publiek, wordt bovendien flink scheefgetrokken door relatief erg veel aandacht voor de moord op Fortuyn. Waardoor opeens niet het gedachtegoed, maar de moord een voetstuk krijgt.

Jammer, dat *Fortuyn* verder te veel blijft hangen in het al bekende en de rol van de vrouwen-van, die de dagelijkse rompslomp voor hun rekening nemen, niet een scherpe betekenis krijgt. Al blijft al die bij elkaar geraapte onvrede een intrigerend en hier vaak amusant fenomeen. In een vlotte op een draaitoneel voortracende encenering bovendien.

Hanny Alkema

Meningen en vooroordelen tieren welig, en er wordt overduidelijk slecht naar elkaar geluisterd. FOTO PAUL HOES